

Рецепція діяльності українського міста, села та хутора в драматургії В. Самійленка

Світлана Сипливець,

викладач кафедри української мови і літератури
Чернігівського НПУ ім. Т.Г. Шевченка

У статті досліджуються особливості розвитку та функціонування українського міста, села та хутора. Особлива увага дослідника зосереджена на соціальних процесах, що відбуваються, та їх впливові на особистість людини.

Ключові слова: місто, село, хутір, волость, людина.

Драматургія Володимира Самійленка — явище оригінальне в українській літературі кінця XIX — початку XX ст. Талант драматурга — у висміюванні та гострому викритті соціальних пороків (гонитва за наживою, неосвіченість, безграмотність, абсурдність підлабузництва, нещирість, неробство і т.д.) та моральних вад (нещирість, лицемірство, підлість, жорстокість, жадоба успіху), у розкритті причин духовного занепаду людства. Драматична творчість письменника пронизана національною ідеєю та закликами до пробудження духу українського народу.

Надзвичайно майстерно В.Самійленко доносить ці думки до читача: на свій сатирично-гумористичний талант письменник накладає драматичну сценічність і вона одразу стає загально викривальною. Саме тому багато дослідників творчості письменника говорили про те, що "тогочасний український театр незаслужено проминув Самійленка-драматурга" [1;135]. Синтез національної ідеї, драматичне обігрування сюжету та сатирично-викривальний пафос — та вибухаюча суміш, що дістане будь-кого.

Духовна криза людства на рубежі означених століть зафіксована в багатьох художніх творах, не винятком стала і драматургія Володимира Івановича, який малює її, як художник, надзвичайно образно і яскраво-драматично. Цікаво, що національно-духовне падіння людства відбувається на всіх соціально-економічних ("сильні світу цього" та звичайні селяни-робітники) та навіть територіально-адміністративних рівнях. Драматург показує, як ця "хвороба" вражає всю українську державу, націю — країну, місто, село, хутір.

Так у драмі "Чураївна" сюжет розвивається напружено й динамічно, саме тому автор визначає жанр як "драматичні картини..." (а це в свою чергу зумовлює відповідну сюжетно-композиційну специфіку твору), таким чином намагаючись втиснути в одне драматичне полотно і одночасно розкрити дві рівноцінні за значенням теми — України й кохання. Таке переплетення тем напрощуд вдало драматург нагвинчує на основу — драматичну дію твору та розв'язує конфлікт. Дія драми зводиться до того, що головна героїня Маруся Чурай не може співіснувати та миритися із раціональними законами світу, а тому бунтує й активно бореться за своє місце під сонцем (категорія неба, вічності). Екзистенціалісти таку ситуацію позначали терміном "абсурд", борючись із яким, дівчина-легенда апробує всі способи: творчість, бунт як такий, самогубство. Особистісна драма героїні розгортається на широкому історичному фоні національно-визвольних війн під проводом Б.Хмельницького в середині 17 ст. Ці дві теми автор розвиває паралельно, що інколи навіть не можна

зрозуміти, яка з них є основною, а яка стає фоном.

Оригінальність сюжетно-композиційної побудови твору — у почерговій зміні картин (тем) твору. Так, дія перша оповідає історію кохання Марусі і Грицька (Полтава, Чураїшина хата, Ворскла); у другій дії мова йде про підготовку та збирання козаків на війну; далі знову (третя дія) повертаємося до теми кохання, потім — на поле бою (четверта дія, ліс, табір, Жовті води) і врешті-решт у п'ятій дії маємо трагічну розв'язку історії кохання (Київ, Полтава).

Такий авторський хід веде за собою і відповідну зміну хронотопу твору. Відмітимо, що сюжет будь-якого драматичного твору В.Самійленка розвивається на фоні загальному, як правило, статичному та всеохопному. Тобто процес фокусування місця дії починається з огляду широкої картини і плавно звужується до фіксації окремого її епізоду: "Гора над Ворсклою на **краю Полтави**. Берег, оточений вербами (широкий план — С.С.). На другому плані, збоку, **Чураїшина хата** (місце розвитку дії звужується, конкретизується — С.С.). Місяць світить над Річкою (час — С.С.)."

Таким чином у драмі "Чураївна" В.Самійленко через конкретні топоніми-символи (Полтава, Жовті води, Польща, Київ) витворює історичну панораму українського життя в середині 17 ст.

Відпочатку в творі заявлене місто Полтава ("гора над Ворсклою") — це "рідний край" Марусі Чурай, голвної героїні твору. Дівчина навіки поріднилася з ним, бо вона тут народилася, виросла, тут вона втратила батька, тут уперше закохалася, тут, на лоні краси рідного краю, вона розкрила в собі талант до складання пісень. У хвилини емоційного піднесення розкривається її багатий внутрішній світ, її співоча "смутна" душа, її сентиментальна натура, її емоційно-чуттєве, естетичне сприйняття світу: *Чи знайдеться на всій землі широкій / Така країна гарна, як оця? / Поглянь-те, як розсипав місяченько / Своє проміння срібне по воді, / А там хороші верби кучеряві / Схилилися на воду верховіттям. / Ой, як тут гарно, як тут гарно, боже!* [2; 301]. Фольклорні образи (підкреслені) асоціативно малюють в уяві читача ідилічний образ славної України, адже ідея України — наскрізна в творчості В.Самійленка.

Отже, категорія міста в творі виражається в таких формулах: 1. Місто рідне. 2. Місто — це краса, у якій купаєшся, яку п'єш, яку щодня споглядаєш (місто — краса). 3. Місто — це коли "**легко дихати**", "і хочеться тоді **молитись богу**" (місто — бог). 4. Рідне місто — це коли "**серце** так хуленько **б'ється** в грудях, / а в голові складаються **пісні**..." [2; 304] (місто — серце, місто — творчість). 5. Місто — "кохання перше". 6. Місто — Україна-ненька. Заради неї, її добробуту, добробуту її народу, українське козацтво, як головна дієва сила, вступає у жорстоку боротьбу з Польщею. 7. Місто —

Всесвіт. Категорія планетарного, космічного бачення світу заявлена в тексті неодноразово: доволі часто зустрічаємо образ "світу", "біленького світу", "цілого світу" ("*Здавався він мені на цілім світі / Найкращим, найдорожчим, найвірнішим — / І то був сон...*" [2; 367]; "...*Хутко / Біленький світ зажеврїє на сході*" [2; 304]). Романтична концепція двосвітності лежить в основі формування письменником образу світу: в останній дії драми Маруся в стані божевілля розмірковує про два світи — "цей", страшний і жорстокий, але реальний (асоціюється з дзвонами по мерцю та холодною домовиною), і світ "десь там у високості", де нема місця зраді та нищенню душі людської. Так і Кіндрат, який таємно й щиро кохає Марусю, виголошує (сцена опису самогубства Марусі): "...*Як ти зів'янеш, / То й я не хочу жити на цім світі*" [2; 368]. Отже, лексеми "земля" — "тут" — "зрада" — "дзвони дзвонять по душі" — "німа, холодна домовина" — це все категорії земного світу, що вирає дисгармонією. Антитетичним виступає світ, заявлений прислівником "там", що стає для головної героїні бажаним, до нього прагне її душа. 8. Образ міста, а це слід відмітити, — це образ динамічний, яскравий, це образ-звук. Полтава як місто над Ворсклою завжди в дії, воно вирує, бує своєю молодістю: на **майдані**, наприклад, "козаки збираються й співають"; в **хатах** молоді постійно збирається на вечорниці; на **березі Ворскли** — збираються хлопці та дівчата для розваг-веселощів та співу; на **вулиці** — забавляється дівтора, стара Бобренчиха лається і т.д. Саме тому проступає ще один образ міста — це місто-народ, молодий і співочий, дужий і активний.

Таким чином образ міста стає знаковим, адже це міні проєкція образу української держави, що постає через, по-перше, використання драматургом фольклорних образів, символів (орел, хрестик, хустина, сова, що кричить та ін.) та потужного фольклорно-пісенного полотна твору, яке органічно вплітається в його епічну канву. Численні зразки народних пісень створюють ефект вічно живого та постійно лунаючого співу, тематика та інтонація якого змінюється залежно від ситуації ("пісня — то розмова з власним серцем" [2; 362]), а тому і зв'язок з Україною можливий лише на рівні серця (риси кордоцентричного змалювання образу).

Неоромантичні риси в змалюванні образу України знаходимо в картинах її історичного минулого: В.Самійленко "досліджує" козацтво не стільки як фізичну, а перш за все як духовну силу. Тема козацької душі (серця) та тема козацької слави — ось що найбільше хвилює письменника. А образ війни подається як неоднозначний: з одного боку, і так історично склалося, що Україна завжди виборює право на життя, на існування, а з іншого — це образ жорстокий, холодний, що здатний вбити душу, спорожити серце (старий Бобренко говорить, що таке "життя вояцьке в чистім полі / Вивірює кохання в козака. / А як повернеться з порожнім серцем..." [2; 329]). Війна, за вченням філософів-екзистенціалістів, — це т.з. "межова ситуація", що стає свого роду випробуванням на незламність духу: Грицькові, який скуштував "кривавої вечері", припала до смаку така січа. Він піддався тваринним інстинктам, а тому провалив іспит на людяність, не виправдав сподівань своєї Марусі (символічно стає закривавлена гаптована хусточка, що подарувала кохана). В уяві В.Самійленка козак — це сильний духом і тілом чоловік. Навіть Грицько говорить, що "*війна страшна, але не козакові*" [2; 309], і боротися за Україну — повинність кожного її громадянина.

Вустами Кіндрата драматург проголошує сакральну як для українського народу істину й "пропонує" перекувати "свої шаблі / на лемеші", а замість "сіяння трупів" засіяти "лани хорошим житом" (сіячі), оскільки бачить, що війна — явище негативне, яке вбиває в лю-

дині усе людське, вбиває і серце і душу.

По-друге, образ України постає через зображення автором **міста Києва**. Адже Київ — **могутня столиця** української держави; це і духовно-релігійний, і культурний, і військово-патріотичний центр, і центр національного єднання українців. У драматичному творі це **місто** стає образом-символом духовної єдності й сили, непереможності української народності, нації. Саме тому Чураїха говорить, що "*до Києва далекий шлях, тяжкий...*" [2; 345]. Образ **міста-столиці** вимальовується поступово: спочатку бачимо "**лаврську браму**"; про-чя; усякий народ; божевільного; чуємо дзвони; Кобзаря, що співає; гудіння люду; далі з'являється **Софійська брама**; знову чуємо дзвони і гармати, музики грають, вчуємо **ім'я Богдан** (тобто гетьман Хмельницький). І таким чином створюється автором панорама **тріумфального міста**, що зустрічає своїх героїв. Це місто-герой, місто-борець, місто-душа, місто-серце. Образ Києва, як і образ попередній (Полтава) — величний, звуковий, динамічний.

Отже, **місто** в драмі "Чураївна" — образ могутній, величний. Тут не лише особистісний концепт (місто — серце, місто рідне, місто-кохання) цього образу, а й соціальний, навіть національний. Це місто-держава, це Україна, місто-народ. Образ тріумфального міста — ось ключовий образ драми, на фоні якого розкривається особиста трагедія людини.

Ще один образ **великого міста** "на Україні" Володимир Самійленко змальовує у своїй "**Драмі без горілки**". Місто, все життя якого плавно переміщається у Василеве помешкання (будинок як міні-проєкція міста), а тут і **молоді поети**, що, як їм здається, роблять реформу в українській літературі; і **молоді дівчата-читачки**, які своїм несмаком та неознаністю стають читачеві неприємними, і **Данило Іванович Гавкун**, представник старшого покоління псевдонауковців, який ось уже 26 років працює над складанням народної енциклопедії. Відмітимо, що, на відміну від драми "Чураївна", у цій п'єсі місто не називається автором. Таке свого роду знеособлення (= зневага) може сигналізувати про негативний характер описуваних у творі явищ.

Місто — образ негативний, сатирично-викривальний, бо він бездіяльний (цілковитий регрес). Це свого роду місто-абсурд, місто-утопія. І саме завдяки сатири автор створює такий його неперевершений образ. По-перше, сатирично змальовані (і порівнюються) образи двох поколінь псевдотворців (письменників і науковців): вони далекі від того, над чим працюють, це бездари, лицеміри; образи гротескні. По-друге, майстерно і цікаво виписані діалоги (полілоги), з яких ми чітко складаємо для себе портрети кожного з головних героїв: Василь "*здумав нечувану річ...наважився написати драму без горілки*" [2; 372], проте таланту й хисту до писання взагалі немає; у нього спотворене сприйняття драми як літературного тексту, її сюжету та фабули, його бездарність у розумінні та доцільності драматичних діалогів, їх художньої емоційності, інформативності; у діалогах (полілогах) розкривається його підла й лицемірна душа, особливо щодо нібито його товариша-віршомаза Петра.

Петро — також представник молодого письменницького покоління, credo якого — "робити тільки враження": так, декламуючи поезію, під впливом сильних "вражень" він хапає Василя за горло. Як і Василь, цей молодик абсолютно не розуміється в літературі (поезії), він лицемір у ставленні до товариша.

Образ **Данила Івановича Гавкуна** — найцікавіший: представник старшого покоління, він любить "*підтримувати й заохочувати молодіж*" [2; 378] своїм "етно-графізмом", "сценічністю" та "конкретністю". Так, він радить Василеві щодо драми: "*як тільки немає про що*

балакати, так зараз і нехай затиноють якої веселої (пісні — С.С.), а тоді смутної, а далі ще якої; чим більше, тим краще" [2; 381]. За принципом "чим більше, тим краще" він і працює як науковець, складаючи ось уже 26 літ народну енциклопедію, навіть "торік справляв ювілея".

По-третє, через ситуації, що їх оповідають герої, та ситуації, які випишує сам письменник. Цікаво, що сатиричний ефект описаних у драматичній гуморесці ситуацій надзвичайно сильно виражений, оскільки тут те, що з погляду персонажа є високим та серйозним, а насправді — нікчемне, негативне, смішне.

Така бурлескність проявляється і в обігруванні драматургом ситуацій "лиха", яке постійно трапляється з головними героями твору. Так, Василеві трапилось "лихо": він написав 32 рядки вірша на смерть знаменитого діяча, романіста і поета Дуба, який виявився не тим Дубом, що "дав дуба". Обурений, він говорить: "Як же він смів мене так одурити!.. (тобто вмерти — С.С.) Де ж таки! Тридцять два рядки віршів пропало, та все ж добре римовані, все чисті ямби шестистопні і чотиристоронні через рядок" [2; 377].

Сатиричного апогею набуває описаний епізод про "маленьке лихо" в житті "науковця" Данила Гавкуна: "миші завелись у коморі і цілий відділ про хліборобство згризли", тож вихід був несподіваним та, за висловом самого героя, радикальним — він купив миш'яку і отруїв мишей.

Сатиричний ефект останніх сцен-ситуацій твору — найвикривальніший: як несподівано будинок здіймається від взаємних образ, причому між собою сваряться всі, так і несподівано доходять висновку, що "в нас немає принципіальної суперечності", як тільки з'являється Наймишка з пляшками та чарками. Всі п'ють "за драму без горілки!".

Отже, образ міста у "Драми без горілки", на відміну від попереднього, виключно негативний. Сатиричні засоби його змалювання підібрані автором досить оригінально й майстерно, адже всі вони потрібні для того, щоб показати його утопічний, абсурдний характер.

У драматичному жарті "**Химерний батько**" В.Самійленко малює образ українського села. Дія відбувається на подвір'ї будинку заможного Микити Романовича Гречки, який тільки й знає, що "свої мрії й поривання", а тому, начитавшись книжок, тільки й марить то про стародавніх лицарів, то про життя, як і Робінзон, "десь на острові серед моря", то про мандри в далекі та чужі краї. А нещодавно він почав замислюватися над тим, коли "усім буду потрібний, усьому світові..." [2; 424]. Саме тому наш герой Микита Романович веде себе по-дитячому химерно: ось він спочатку будує, а потім руйнує халабудку, а ось він уже вирішує змайструвати крила і полетіти, "як той орел, аж під хмари...а дива буде..." [2; 426]. Та от біда: "неодмінно треба полегшати", а то крила не піднімають вгору. Такий образ "химерного" чоловіка вражає читача, з одного боку, своєю гумористичною спрямованістю, а з іншого, — драматичним підтекстом, адже це образ нещасливого чоловіка, самотнього, адже його не розуміють найрідніші (жінка Митродора й дочка Оля). А тому робить спроби "знайти себе" в світі. Влучними виявляються слова-самохарактеристики: "дурний та ще й химерний", "необачний", "важкий", "товстий", "сирота на землі", "як собака" і т.д.

Надзвичайно цікаво В.Самійленко змальовує образ дружини Митродора — це типовий образ людини, котра шукає щастя, але нетиповий, бо щастя для героїні полягає у виграші грошей, у постійній гонитві за таким щастям вона й витрачає останні копійки. Її філософія життя зводиться до єдиного: "Як тут гарно в садочку. Та й уродило добре цього року. Яблуку, мабуть, рублів на п'ятдесят буде, та вишень, та грушок. Ох, будемо грошики вибирати. А от якби ще нам двісті тисяч виграти..." [2; 419]. Саме тому для цієї жінки нема

гіршого нещастя, як безвиграшний білет: "Він (про чоловіка — С.С.) там знову з своїми вигадками заходився, коли тут справжнє нещастя в хаті!" [2; 423]. Раціональний розрахунок, яким керується дружина-мати, чітко контрастує, і це так тонко підкреслив драматург, з нелюбов'ю її "тепер читати книжки".

Митродора Антонівна називає свого чоловіка божевільним лише тому, що його уявлення про майбутнього зятя абсолютно відмінні від її бажань та уявлень. Таке протиставлення В.Самійленко яскраво зображує в епізодах вибору для своєї дочки чоловіка. Митродора воліє, "щоб молодий був чоловік багатенький і хазяйновитий (тобто мав багате хазяйство, худобу, землю — С.С.)", а Микита вважає, "що се повинен бути чоловік зовсім надзвичайний", якийсь винахідник чи творець романів. Таке авторське сімейне поєднання непоєднаних (раціональний спосіб мислення жінки # химерному досягненню дійсності чоловіка) образів веде в творі до численних суперечок та непорозумінь, а в кульмінації твору обоє залишаються ні з чим: Митродора в черговий раз не виграє, а ідею полетіти на крилах перейняв у нашого героя "німець один". Єдиним, чим вони повинні перейматися, на думку і письменника, і читачів, — щастям своєї дочки.

Образ дочки Олі як представниці молодшого покоління заможного панства виписаний В.Самійленком по-своєму привабливо й жартівливо. Її життя на селі — це повна бездіяльність, байдювання. Так, вона на запитання Петра про те, як їй живеться, відповідає: "співаю, світом нуджу, книжки читаю, плачу, сміюся" [2; 421].

Саме через цей жіночий образ опосередковано проступає й образ міста, що протиставляється селу:

Колодка. Як же ви поживаєте, Ольго Микитівно? Скучаєте за городом?

Оля. Ні, мені й на селі добре.

Колодка. Так, так, зелена травиця, пташки, квіточки. Може, й кататися їздите? [2; 167].

Тобто десь асоціативно (на рівні змістових доміант твору) маємо: місто — діяльнісне в тому плані, що воно вчить, дає знання молоді, а село — бездіяльне, бо тут вже "освічена" заможна молодь байдює (відпочиває, тому й "добре" на селі).

Колодка — образ найцікавіший. І для нього Самійленко не шкодує ніяких сатиричних засобів. Це типовий житель хутора, який тільки й знає, як заробити грошенят. Це "прахтичний чоловік", але він не вмів "до пуття соловейком щебетати" (самохарактеристика). Такий образ хутірської людини, чоловіка заможного, який в усьому шукає вигоду, стає типовим для драматургії письменника. Бачимо тут схожість образу Митродора та Колодки своїм раціональним підходом до всього, навіть до особистих інтимних почуттів. Так Колодка зізнається, що "в городі я не жив би: нема вигоди...самі подумайте: я тепер держу вісімнадцять свиней, а в городі хіба ж можна? Ні випустити нема куди, ні годувати нема чим" [2; 430]. Образ цілком негативний: його аморальні методи і способи заробітку на хуторі та селі викликають відразу не лише в Олі (героїні твору), а особливо вражають читача. Ота здирницька за своєю природою "прахтичність" (розповіді Колодки про те, як він заробляє на ниві, засіяній бур'яном; його здирництво грошей за сватання і т.д.) рухає Колодку все життя, оскільки він вважає, що все те є повчальним: "І мені добре, та й людям наука..." [2; 430]. Як майстер слова, В.Самійленко надзвичайно тонко оперує словами: так, Колодка — це типовий представник хутора, у якому домінує культ "я", оскільки він вважає себе вчителем (своєю аморальністю прагне провчити народ), купцем, а всі інші (звичайні люди) — вівці, яких треба вчити жити, і це товар, який можна вигідно купити й навіть продати.

Таким чином українське село кін. XIX — поч. XX ст. у жарті В.Самійленка "Химерний батько" постає свого роду місцем-можливістю реалізації людиною своїх

бажань та мрій. Тому головною для жителів села стає мета самореалізації себе та своїх можливостей, проте, як висловився псевдовинахідник Микита Романович, "молодість має свої мрії й поривання, а в поважних людей вони свої" [2;435]. Образ "химерного" села органічно доповнюють образ *людини, яка шукає щастя* (це і головний герой, і його дружина Митродора, і дочка Оля), та найбільше — образ *"практичної" людини* (Колодка). Так постає реалістичний образ раціонального села: це село-вигода, село-нажива. Прекрасним та ідилічним постає світ природи.

Красивий український хутір змальовано В.Самійленком у комедії *"Дядькова хвороба"*. Як і на селі, тут також "сильні світу сього" хворіють на химери, так звані "соціальні" хвороби.

Дія розгортається в просторій хаті Степана Демидовича Бовкала (характерологічне прізвисько), заможного хуторянина, якого несподівано (з приїздом небожа) вразила хвороба "віршоскладання". Як "справжній митець", він так роздумує над своїм покликанням: "...от я собі пишу про нещасливу долю, а сам не журюся, бо маю п'ятдесят десятин землі і худібчини чимало, то мені й байдуже про долю, не боюся долі та й нікого не боюся... Е, ні, начальства боюся. А все ж не плачу..." [2;392]. Пізніше виділена фраза (начальствофобія) стане ключовою у розв'язанні основного питання твору!

У творі, окрім українського хутора, з'явлені й образи міста та села. Драматург шляхом порівняння (протиставлення) підкреслює найхарактерніші їх особливості функціонування й діяльності. Спробуємо визначити основні ідейно-сміслові доміанти образу *українського хутора*:

1. Хутір — це місце відпочинку та розваг (Іван. *Оце, дядьку, приїхав до вас на хутір пожити, обридло сидіти в городі* [2;398]), місце, що рятує від одноманітності та нудьги в місті. Саме на хуторі небіж головного героя відпочиває на повні груди, розважається, полює. Від міста не лише тікають, його ще й бояться (Галія. *Скажи, ти не привіз із города батькові ніякої поганої звістки?* [2;388]); саме з міста небіж Іван привіз дядькові літературу, знаючи, що "він не часто книжки бачить": "Кобзаря", Мольєра, Байрона та Будду (*місто-освіченість, місто-культура*).

2. Хутір — місце реалізації своїх внутрішніх бажань: так одні наживаються за рахунок інших, тобто ведуть абсолютно паразитичний спосіб життя: наприклад, Писар думає, що його дари, полежавши у хаті Степана Демидовича, "значно приумножаться", чи ніяк не може забути, що "треба сьогодні в сусідній хутір справитися, один должок получить" [2;405]; інші ж займаються віршуванням, як наш головний герой Степан Бовкало;

3. Хутірська місцевість, природа вражає своєю красою (Молодиці з села вражені: *"як у вас тут гарно на хуторі. Боже, яка краса!"* [2;406]).

4. *Український хутір* виграє дисонансами: краса в природі // бездарне віршування. І що важливо, ці дисонанси ми, читачі, чуємо постійно. З цією метою драматург постійно озвучує все нові й нові "шедеври" новоспеченого поета.

5. Село як більша адміністративна одиниця постає в творі свого роду генератором усіляких новин. Головними

структурними осередками села стають *волося* (від слова "власть", посадові особи) та базар (скупчення людей, звичайні люди): *"Та що ж там новенького! Тільки й новин почувеш, що в волості та на базарі"* [2;138].

Образ фантастичної країни постає в політичній сатири *"У Гайхан-Бєя"*. Фантастика, аліозії створюють ефект бурлескності твору. Так у фантастичній країні Норд-Остії створюються "Товариство підтримання державних підвалин", "Товариство примусового збору вільних подарунків", "Комітет фізичного впливу на моральність людини", закон "Про конечну потребу заборони особам цивільного стану дивитися на зорі й інші планети озброєним оком і про проведення дослідів і догляду над і за згаданими планетами на обов'язок агентів поліції внутрішньої й надвірної", видають "Статут чемності недорослих громадян", за яким учнів звільняють за те, "що, зустрівши на вулиці помічника писаря,... не віддали йому честі прикладанням правої руки до лівого коліна" [5;204].

Таким чином В.Самійленко викриває аморальність та антигуманність політичного устрою країни, того "ідеального державного ладу", який "одних тільки й держить на світі" (правитель Бєй і подібних), а інших несправедливо карає, заганяє на шибеницю (образ Селіма як виразника інтересів народу).

Отже, в драматичних творах В.Самійленко намагається відтворити функціонування та діяльність українського міста, села та хутора. Так образ міста описано в реалістичному ключі: місто вчить, воно дає знання молоді, а ще місто постає осередком культури, освіченості ("Дядькова хвороба"). У драмі "Чураївна" місто постає багатопощинним: 1. Місто як особистісний простір, що розкривається в почуттях героїні — в коханні (в романтичному ключі); 2. Місто як простір соціальний постає через спілкування дівчини-творця з соціумом (реалістичні й неоромантичні риси); 3. Місто як історичний простір виписаний в реалістичному ключі (описує козацтво й події середини 17 ст.). 4. Місто як простір географічний прописується як місто-ідилія, що своєю красою вражає суспільство. 5. Місто як простір космічний, вселенський, проступає через зіставлення світу Землі (народ) й Неба (Бог) і виписується в неоромантичному ключі. Це місто, осяяне Божою ласкою! Місто-мрія, де панує вічне щастя, якого там намагається дошукатися людина!

Осібне місце займає політична фантазія-сатира "У Гайхан-Бєя", що своїм сатирично-викривальним пафосом таврує "ідеальний державний лад".

Література

1. Мартинюк М.І. Своєрідність художнього втілення національної ідеї у творчості Володимира Самійленка. Дис. ...канд. філол. наук. — Луцьк, 1999. — 190с.

2. Самійленко В.І. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Переспіви та переклади. Статті та спогади / Вступ. ст., упоряд. і приміт. М.Г.Чорнопиского. — К.: Наукова думка, 1990. — 608 с.

3. Сипливець С. Михайло Коцюбинський та Володимир Самійленко: на ниві національної ідеї / Матеріали науково-практичної конференції "Феномен Михайла Коцюбинського у художніх вимірах українства" (електронна версія за адресою — <http://kotsubinsky.org/load/>). — 2009. — С.98 — 104.

Светлана Сипливец. Рецепция деятельности украинского города, села и хутора в драматургии В. Самийленко

В статье исследуются особенности развития и функционирования украинского города, села и хутора. Особое внимание исследователя сосредоточено на социальных процессах, что происходят, и их влиянии на личность человека.

Ключевые слова: город, село, хутор, волость, человек.

Svetlana Sipliyets. Reception of Ukrainian cities, villages and hamlets in the drama Samiylenko V.

The article investigates the features of the development and functioning of Ukrainian cities, villages and hamlets. Particular attention is focused on the researcher's social processes that occur and their effect on a person's identity.

Key words: town, village, hamlet, parish, human.